

jinnou ekologii jako disciplínu, která by měla formulovat základní teoretické postuláty pro aplikované obory, jež se zabývají utvářením kulturní krajiny. Ke vzájemné informovanosti členů slouží členský zpravodaj Bulletin CZ-IALE, který několikrát do roka informuje o činnosti výboru a dění v oboru, přináší zprávy z konferencí, recenze nových publikací a přehled plánovaných akcí. Zájemcům je k dispozici i v elektronické formě.

Česká společnost pro krajinnou ekologii má v současné době přibližně 100 členů. Další zájemci se mohou hlásit na adrese hlavního výboru CZ-IALE, Benátská 2, 128 01 Praha 2. Předsedou společnosti a jejím oficiálním reprezentantem v mezinárodní radě IALE je doc. RNDr. Pavel Kovář, CSc., vedoucí Katedry botaniky Přírodovědecké fakulty UK v Praze.

**Zdeněk Lipský
Pavel Kovář**

Záchrana ohrozeného genofondu kultúrnych druhov rastlín na Slovensku

(10 rokov riešenia programu)

Na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre sa od r. 1991 realizuje výskumný a vzdelávací program *Záchrana ohrozeného genofondu kultúrnych druhov rastlín na Slovensku*, ktorý je evidovaný v Akčnom pláne implementácie *Národnej stratégie ochrany biologickej diverzity* a tvorí významnú súčasť *Národného programu ochrany genofondu kultúrnych druhov rastlín*. Tento dlhodobý a pomerne rozsiahly program využíva intelektuálny potenciál SPU v Nitre a je súčasťou odborného prípravu vyše 10 000 študentov.

Program Záchrana ohrozeného genofondu kultúrnych druhov rastlín na Slovensku sa realizuje na viacerých úrovniach: v oblasti vzdelávania, výskumu, poradenstva a pod.

● **Oblasť výskumu.** Ide hlavne o monitorovanie stavu pôvodne rozšírených genotypov jednotlivých rastlinných druhov, hlavne starých a krajových odrôd a ekotypov, sústreďovanie a zhodnotenie hospo-

dársky významných jedincov z hľadiska ich ďalšieho uchovania, o klasifikáciu znakov a vlastností jednotlivých genotypov, vývoj a spracovanie špecializovaných databáz a informačných systémov o genotypoch s využitím moderných informačných a komunikačných technológií. Zabezpečuje sa tiež príprava metodických príručiek na hodnotenie diverzity jednotlivých rastlinných druhov, a hlavne uchovávanie kolekcii genotypov pre budúce generácie i na ich rôznorodé využitie.

V súčasnosti sa táto problematika rieši v rámci integrovaného vedecko-technického projektu v koordinácii Ministerstva školstva SR, ktorý má 31 etáp. Do riešenia je v súčasnosti zapojených 111 výskumných a pedagogických pracovníkov a doktorandov z 12 katedrií SPU v Nitre v spolupráci s ďalšími 31 výskumnými, šľachtiteľskými, poľnohospodárskymi, vzdelávacími a inými pracoviskami zo Slovenska a zahraničia.

Zapájaním doktorandov do kom-

plexnejšieho štúdia diverzity sa súčasne zabezpečuje príprava nových špecialistov. Doteraz úspešne ukončilo 8 špecialistov doktorandské štúdium z problematiky genofondu úžitkových druhov rastlín a ďalších 14 je zaradených vo vedeckej príprave.

Spracovanie pomerne rozsiahlych textových a obrazových informácií s využitím moderných multimédií umožňuje ich komplexnejšiu prezentáciu, propagáciu a popularizáciu génovej a druhovej variability ako jedinečnosti prírody.

K významným realizačným výstupom patrí zriaďovanie poľných kolekcii – repozitórií – na dlhodobé uchovanie vegetatívne množených kolekcii genotypov, predovšetkým ovocných a okrasných druhov. Zriaďovanie týchto repozitórií zabezpečuje riešiteľský kolektív v spolupráci s obecnými úradmi, poľnohospodárskymi podnikmi, vzdelávacími inštitúciami a inými organizáciami v rôznych lokalitách Slovenska, čím sa vytvára priestor aj na aktívne zapojenie obyvateľov. Značná časť vidieckeho obyvateľstva tento priestor aj skutočne využíva.

Za doterajšie 10-ročné obdobie sústredil kolektív s aktívnou pomocou externých spolupracovníkov okolo 5 000 pôvodne rozšírených genotypov 38 rastlinných druhov. Po zhodnotení ich hospodárskej ceny sa postupne premnožujú. Vzorky semien sa uchovávajú v Národnej génovej banke, ktorá je umiestnená vo Výskumnom ústave rastlinnej výroby v Piešťanoch. Viac ako 1 500 genotypov vegetatívne množených druhov sa postupne vysádza do 12 repozitórií zriadených v rôznych častiach Slovenska na ploche okolo 75 ha.

● **V oblasti vzdelávania** je cieľom vytvárať podmienky na rozširovanie výučby o problematiku ochrany a cieľavedomého využívania biodiverzity a prírodných zdrojov Slovenska. Za ostatných 10 rokov sa

rozšírila výučba o 36 nových učebných predmetov, hlavne z oblasti environmentalistiky vo vzťahu k agropotravinárstvu. O mnohé nové predmety prejavujú študenti záujem aj napriek tomu, že patria k voliteľným.

V rámci transformačného procesu SPU v Nitre sa postupne vytvárajú aj podmienky na rozvoj celoživotného vzdelávania rôznych cieľových skupín obyvateľstva. Ide predovšetkým o program **Vzdelávanie pre každého a pre všetkých** aj o problematiku ochrany biodiverzity v rámci dištančného štúdia.

Cieľom dištančného vzdelávania je poskytnúť účastníkom maximálny rozsah poznatkov so zámerom zvýšenia ich vedomia a zodpovednosti za ochranu biodiverzity. Opodstatnenosť tohto zámeru potvrdzuje aj skutočnosť, že doteraz absolvovalo 8 špecializovaných kurzov vyše tisíc účastníkov a pripravujú sa ďalšie kurzy, orientované hlavne na ochranu biodiverzity vo vzťahu k agropotravinárstvu, na tvorbu krajiny, ekologizáciu poľnohospodárstva, ochranu genetických zdrojov rastlín, využívanie biodiverzity v rozvoji vidieka a obnove obcí a biologickú bezpečnosť.

- **Ostatné aktivity.** K pomerne rozsiahlym aktivitám patrí príprava a vydávanie odbornej a študijnej literatúry. V edícii Genotyp vychádza predovšetkým vedecká a odborná literatúra (doteraz 29 titulov). V rámci edície Ochrana biodiverzity sa vydáva hlavne študijná literatúra (do konca r. 2001 vyšlo 74 učebných textov, v rôznom štádiu prípravy je ďalších 60).

Pravidelne sa organizujú odborné podujatia, predovšetkým semináre a konferencie v spolupráci s ďalšími domácimi a zahraničnými inštitúciami. K pravidelným cyklom patria semináre Prírodné bohatstvo a kultúrne dedičstvo jednotlivých regiónov Slovenska, Biologická bezpečnosť a Ochrana biodiverzity.

Táto problematika poskytuje široký priestor aj na aktívnu medzinárodnú spoluprácu. Projekty sú zamerané hlavne na organizovanie podujatí, výmenu biologického materiálu a publikácií, získavanie publikácií a technického vybavenia pre vzdelávací proces.

Zo získaných prostriedkov sa podarilo zriadiť špecializovaný knižničný fond o problematike biodiverzity v spolupráci so Slovenskou poľnohospodárskou knižnicou pri SPU v Nitre, ktorý obsahuje vyše 2 000 publikácií. Vedeckú a odbornú literatúru poskytuje hlavne Medzinárodný ústav pre rastlinné genetické zdroje so sídlom v Ríme.

Na zabezpečovanie rôznych aktivít bolo r. 1996 pri Agronomickej fakulte SPU zriadené Stredisko ochrany biodiverzity, v r. 2000 bolo rozšírené o problematiku biologickú

bezpečnosti. Stredisko má špecializovanú knižnicu, konzultačné pracovisko s počítačovou sieťou, vývojové pracovisko pre tvorbu vzdelávacích produktov v elektronickom prostredí, študijné stredisko pre celoživotné vzdelávanie, laboratória a ďalšie pracoviská.

Finančnú a materiálnu podporu poskytuje aj nadácia Ochrana genofondu rastlín.

Stručná prezentácia aktivít v rámci programu Záchrana ohrozeného genofondu rastlín na Slovensku dokumentuje, že v pôsobnosti SPU v Nitre sa postupne vytvára široký priestor na riešenie hlavne agrobiodiverzity, a to aj vďaka aktívnej spolupráci s výskumnými, šľachtiteľskými, vzdelávacími, výrobnými a inými organizáciami doma i v zahraničí.

Ján Brindza

Švédske environmentálne technológie

Švédsko patrí medzi prvé krajiny sveta, ktoré si uvedomili vzrastajúce environmentálne problémy a zaradili ich do svojej politiky. V súčas-

nosti má za sebou množstvo veľkých úspešných projektov, napr. v oblasti úpravy a čistenia odpadových vôd, kontroly priemyselného

V strede hlavného mesta Štokholmu

